

do■co_ mo■mo_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

0.1. **Наслов фотографије**

Универзитетска дечја клиника

0.2. **Извор**

Маневић, Зоран: *Новија српска архитектура*. У: *Српска архитектура 1900–1970*, Музеј Савремене уметности, Београд, 1972.

0.3. **Датум**

1972. година

Шифра у локалној бази података
HLT-RS-011-a-0001

1.	ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА	
1.1	Данашњи назив објекта Универзитетска дечја клиника	3
1.2	Варијантни или претходни/оригинални назив Универзитетска дечја клиника	4
1.3	Назив улице и број Тиршова улица 10	5
1.4	Град Београд	6
1.5	Општина Савски Венац	7
1.6	Поштански број 11000	8
1.7	Држава Република Србија (изграђено у Краљевини Југославији)	9
1.8	Позиција у оквиру глобалног позиционог система 44°47'58.4"N, 20°27'51.1"E	10
1.9	Класификација/типологија HLT – здравствени објекти: универзитетска клиника	11
1.10	Статус и датуми заштите Завод за заштиту споменика културе града Београда прогласио клинику као непокретно културно добро на територији града Београда 1992. (Службени лист града Београда бр. 26/92).	12
2	ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА	
2.1	Оригинални нацрт/намена У пројектним цртежима и скицама пројектант, архитекта Милан Злоковић, приказује волуметрију и изглед веома сличан реализованој. Главна промена коју уноси у односу на прве аксонометријске скице је увођење бетонских рамова на југозападној фасади. Систем модуларне координације установљен је како у нацртима основа, тако и у ритмовању фасадних отвора од самог почетка пројектовања. Оригинална макета објекта јасно показују доследност у архитектонском изразу, форми и намери архитекте и наручиоца од идеје до реализације пројекта.	13
2.2	Датуми: наруџбина/завршетак Пројекат за Дечју клинику наручен је у пролеће 1933. године на основу молбе и решења Универзитетског сената које потписује тадашњи ректор професор Влада Петковић и Министар просвете Раденко Станковић. Како је Министарство за физичко васпитање тражило исту локацију за изградњу Школе за физичко	14

васпитање, спор око локације је решен 1935. године када је Београдска општина доделила парцелу Универзитету. Почетак реализације је пролонгиран до 1936. године када је 6. октобра исте године освећен и постављен камен темељац Краљевским Указом Краља Петра II Карађорђевића и под највишом заштитом Њеног Величанства Краљице Марије. Радови су завршени 1940. године, а додатно опремање клинике је заокружено после Другог светског рата.

2.3 **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15

Пројектант архитектуре је архитект Милан Злоковић (1898, Трст – 1965, Београд), доцент Архитектонског одељења Техничког факултета у Београду.

2.4 **Остале особе или догађаји везани за објект** 16

Централну улогу у реализацији Дечје поликлинике имао је управник Клинике, професор др Матија Амброжић, иначе породични пријатељ архитекта. Клиника је до тада радила у лошим условима у дрвеним баракама на Губеревцу. Др Амброжић је визионарском снагом и залагањем изборио могућност да нова клиника добије Злоковићев модеран израз. Путујући и обилазећи модерне клинике по Швајцарској, Немачкој и Холандији, Амброжић налази савремени модел по којем треба да се гради и клиника у Београду и тако задатак уступа архитекти Милану Злоковићу.

2.5 **Значајне измене са датумима** 17

Клиника, пројектована 1933. године, грађена је у периоду од 1936. до 1940. године, затим је тешко оштећена у бомбардовању Београда 1944. године, а реновирана је и завршена у послератном периоду. Лоше одржавана и скоро занемарана у следећим годинама, на крају је разобличена неуким интервенцијама у последњој деценији XX века и то постављањем зида од опеке на месту простране надстрешнице и транспарентне фасаде пријемног одељења уздигнутог приземља, као и зазиђивањем терасе са бетонским рамовима на југозападној фасади.

Неадекватним надзиђивањем спрата, уништавање примарне архитектонике објекта заокружује се 1995. године политичким варварством и негирањем архитектонске струковне и шире културне јавности.

2.6 **Данашња намена** 18

Клинику чине центар за педијатрију, центар за дечју хирургију, заједничке медицинске и заједничке немедицинске службе. Клиника обезбеђује и пружа секундарну и терцијарну здравствену заштиту на амбулантном и стационарном нивоу, у пољима дијагностике и конзервативног лечења, хирургије, анестезије и рехабилитације. Садашњи болнички капацитети клинике обухватају укупно 292 постеље, као и 5 постеља хематолошке дневне болнице, 5 постеља хируршке дневне болнице, 7 постеља за дијализу и 44 постеље за мајке пратиље. Од 667 укупно запослених, 78.7% чини медицинско особље, а 125 су лекари. Универзитетска дечја клиника је најважнија наставна база за дечју медицину Медицинског факултета Универзитета у Београду, представљајући образовни и научно-истраживачки центар из области педијатрије, дечје хирургије и физикалне медицине. Од укупно 125 лекара, 40 су и наставници Медицинског факултета Универзитета у Београду, од којих су 14 професори Универзитета.

2.7 **Постојеће стање** 19

Постојеће стање у обликовном смислу одступа од првобитног изгледа, волуметрије и архитектонике. У првом реду неадекватна, нестручна и

аконтекстуална надоградња објекта, зазиђивање одређених партиција објекта изменили су пропорцијски, волуметријски и на крају и функционални аспект изворног, аутентичног Злоковићевог модернистичког дискурса. Са друге стране, основни корпус зграде је у солидном стању, прозорски отвори су замењени јефтином пвц столаријом, ограде тераса су префарбане у плаву боју. Међутим, пројектантски поступак довођења зграде у првобитно стање је могуће уз координацију стручне јавности, пројектантских вештина и објективних проблема капацитета установе. (Поред уклањања дограђених елемената, могуће је проширење у виду анекса, депанданса уз обавезно растеређење и изградњу нове клинике).

3 ОПИС

3.1 Општи опис

20

Универзитетска дечја клиника изграђена је на грађевинској парцели између Пастерове и Тиршове улице као део комплекса Универзитетског клиничког центра при Медицинском факултету у Београду. Диспозиција корпуса зграде протеже се дуж правца североисток-југозапад при чему Злоковић пројектује осунчане терасе за боравак пацијената на југоисточној фасади зграде. Објекат у изворном облику има 5 спратова са денivelацијама у одређеним одељењима. Примарна волуметрија зграде се састоји од централног кубуса и два бочна на улазним партијама зграде који су уједно и вертикална комуникациона чворишта са главним и споредним, техничким улазима, а између којих се налазе трактови смештајних јединица. Тракт ка Пастеровој улици је модуларно повучен како би се од трећег до петог спрата формирале простране континуалне терасе. Аутор модуларном координацијом доводи у пропорцијски ред како геометрију планова зграде, тако и фасадне отворе у контексту равномерног и оптималног осветљаја и проветравања болесничких соба. Овај комфор је добијен диспозицијом прозора пројектованих стандардизовано, као дводелни отвори на фасадном платну и то: примарни прозор и одвојени горњи оберлихт прозор који омогућује отварање око хоризонталне осе независно од доњег прозорског елемента. Као и у геометрији целе зграде, однос димензија прозорског склопа настаје из правоугаоника са пропорцијом златног пресека. Терасе су ограђене ненаметљивом металном оградом која одаје утисак бродских ограда палуба, уосталом као и цела зграда у духу Ле Корбизјеове бродске архитектуре. Прозори су монтирани у танким каменим рамовима који у односу на фасадне равни пружају утисак секундарне пластике.

3.2 Конструкција

21

Примарна скелетна конструкција деривирана је модуларном корелацијом 60M при чему вредност M износи 10 цм. Тако су добијени распони од 6.00 м, а даљом интерполацијом ова вредност се креће у обиму 60M/2, 60M/3, 60M/6 и 60M/12 хармонијски уклопљена у пропорцијски систем фасадних отвора као и површина унутрашњих просторија. Главна конструкција стубова, греда и плоча урађена је у армирано-бетонској скелетној конструкцији, омогућивши флексибилну позицију преградних зидова и постављања отвора, комуникација. Зидана испуна је урађена од пуне опеке, а завршна обрада у племенитом малтеру. Фасада приземних делова и као и зидови приступних степеништа и оградни зидови обложени су травертином. Плоче травертина су такође постављене као оквири фасадних отвора.

3.3 Контекст

22

Зграда заузима доминантну позицију у односу на Булевар Ослобођења повучену у односу на регулацију. У годинама изградње зграда је имала импресивне визууре, имајући у виду тек уређену слободну парковску површину на југоистоку са метеоролошком мерном станицом аутора архитекте Димитрија Т. Лека из 1891. године у којој се данас налази и Климатски центар „Милутин Миланковић“. Данас, северозападна фасада клинике је оријентисана ка суседној парцели комплекса Градског центра за физичку културу „Стари ДИФ“ (некад Соколског дома) аутора архитекте Момира Кореновића из 1929. године, а у непосредном окружењу налазе се још и Телекомуникациони центар архитекте Светислава Личине из 1982. године, Народна библиотека Србије архитекте Иве Куртовића из 1973. године, као и недоследно завршен Храм Св. Саве започет 1935. године по пројекту архитеката Богдана Несторовића и Александра Дерока. Контекст зграде Дечје клинике грубо је нарушен по више аспеката неартикулисаним надзиђивањем и застакљивањем делова објекта.

4 ВРЕДНОВАЊЕ

4.1 Техничка вредност

23

Вешто решавање денивелација унутар објекта и бочних прилаза главном вестибилу рампама правилног пројетованих нагиба за кретање. Коришћење армирано-бетонских конструктивних елемената, као и заната у комбинацији са савременим архитектонским техникама и модуларној координацији и пропорцијским анализама дводимензионалне структуре (основе, фасаде, прозорски отвори, детаљи).

4.2 Друштвена вредност

24

Универзитетска дечја клиника представља један од најзначајнијих модернистичких јавних објеката на подручју Краљевине Југославије, односно, СФРЈ и Србије. Изградња клинике, са амбициозним програмом, представљала је израз моћи Краљевине Југославије, београдске Општине да се спроведе овакав значајни здравствени и универзитетски објекат кроз градитељски подухват и избор архитекте. Овим грађевинским подухватом омогућено је решавање непримерених услова здравствене заштите деце до тада, али важно је апострофирати визионарски став управника Клинике, челника Универзитета за неопходност изградње модерне Клинике и осавремењавање медицинске едукације. Данас је дечја клиника респектибилна медицинска установа за лечење деце и омладине.

4.3 Културна и естетска вредност

25

Универзитетска дечја клиника представља парадигматичну потврду Злоковићевог модернизма између два светска рата, рационалног геометријског и пропорцијског принципа и афирмације Ле Корбизјеових 5 тачака савремене архитектуре на простору Краљевине и града Београда. Естетика модернизма и архитектонске авангарде огледају се у физиономији бродске архитектуре на принципима Ле Корбизјеових текстова из књиге „Ка правој Архитектури“, али и волуметријској композицији примарних кубуса зграде на Маљевичевским принципима компоновања планита и архитектоне. Културна вредност огледа се у модерности Клинике као репрезентативне архитектонске целине и у европском модернистичком дискурсу ове типологије јавних објеката.

4.4 Историјска вредност

26

Први траг о акутној потреби за градњом Дечје клинике појављује се у дневној штампи – у новинама Правда од 1. маја 1933. године, у тексту М. А. Николића „Човечност налаже да Београд добије модерну дечију болницу“.

Следећи новински текст, анонимног аутора, публикован 11. октобра 1935. године у листу Време под насловом „Београд ће добити нову модерну универзитетску дечију клинику“, читамо: „Због свега овога, управник Универзитетске дечје клинике професор г. Др Матија Амброжић, чим је примио дужност пре неколико година, почео се бавити питањем изградње једне велике и модерне Дечије клинике. У ту сврху он је путовао по Швајцарској, Немачкој и Холандији студирајући у тим земљама дечије клинике које су изграђене на најмодернији начин. После тога он се вратио у земљу где је потпомогнут од многих пријатеља и надлежних, успео да створи добро расположење за почетак изградње и збиља, пре три године Општина је уступила плац за подизање те велике и корисне установе у близини старе Звездаре...“

1940. године Иван Здравковић је објавио у дневном листу Правда критички текст о пројекту Универзитетске дечје клинике. Највише пажње посветио је функционалистичким вредностима у Злоковићевим делу: „Сваки отвор за осветљење неке просторије постављен је тамо где је требало да буде постављен и у оној величини коју је диктирала сама величина просторије коју осветљава. Отуда сви отвори нису истих величина и несиметрично су распоређени, али то не смета да цео изглед ипак даје хармоничан и пријатан утисак. Осећа се извесан ритам између отвора и површина, а исто тако и између неједнаких висина и разних кровних завршетака.“

Неадекватно надзиђивање и уништавање примарне архитектонике Злоковићевих објеката на најбољи начин дефинише Љиљана Благојевић у њеној књизи:

„Може ли ово зазиђивање представљати било шта друго осим врсте варварског насиља као екстремне опозиције супростављене идеалистичкој позицији еманципаторских пројеката које је Злоковић нудио у свом модернизму?“

4.5 Генерална оцена

27

Универзитетска дечја клиника својим архитектонско-модернистичким значајем укршта подједнако формалистичко-естетске, инжењерско-техничке и културно-историјске аспекте модернизма у Србији и Београду тридесетих година XX века. Апсолутна афирмација архитектонског функционализма и компоновања архитектонске форме на линији европске авангарде и модернистичких праваца, превазилази локалну или националну вредност, већ улази у ред најмодернијих остварења европског модернизма из типологије здравствених објеката тог периода. Будућом примереном заштитом, реконструкцијом и довођењем у првобитно стање, омогућујемо већу позорност овом Злоковићевом бескомпромисном архитектонском делу нашег модернизма.

5 ДОКУМЕНТАЦИЈА

5.1 Главне референце

28

1. ZLOKOVIĆ, Milan: 'La coordinazione modulare'. In: AA.VV. Industrializzazione dell'edilizia. Intr. di Achille Patignani; Bari; Dedalo; 1965; pp. 140-196.
2. BLAGOJEVIĆ, Ljiljana, *Modernism in Serbia: The Elusive Margins of Belgrade Architecture, 1919–1941*. Cambridge, Mass.; The MIT Press in association with the Harvard University Graduate School of Design; 2003; ISBN 0-262-02537-X
3. PEROVIĆ, Miloš R.: *Serbian 20th Century Architecture: From Historicism to Second Modernism*. Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu; Beograd, 2003; ISBN

86-80095-55-9

4. БРКИЋ, Алексеј: *Знакови у камену – Српска модерна архитектура 1930–1980*. САС; Београд 1992; ISBN 86-82103-01-X
5. МАНЕВИЋ, Зоран: *Српски архитекти двадесетог века – Злоковић*. Институт за историју уметности, Музеј савремене уметности, Београд, 1989.
6. МАНЕВИЋ, Зоран, ур.: *Српска архитектура 1900–1970*. Музеј Савремене уметности, Београд, 1972 (нема ISBN).
7. ЂУРЂЕВИЋ, Марина: *Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965)*. Годишњак града Београда, књига XXXVIII, 1991, pp. 145-68.

Новински чланци из периода пројектовања

1. М.А. Николић: *Човечност налаже да Београд добије модерну дечију болницу*. Правда, 01.05. 1933.
2. Анон.: *Београд ће добити нову модерну универзитетску дечију клинику*. Време, 11.10.1935.
3. Иван Здравковић: *Палата Државне штампарије и Дечије поликлинике*. Правда, 16.02. 1940.

5.2 **визуелни материјал у прилогу**

29

1. Историјски архив Југославије, Васе Пелагића 33, 11 000 Београд, Србија
2. Историјски архив Београда, Палмира Тољатија 1, 11 070 Београд, Србија
3. Новије фотографије и истраживачки цртежи: Вања Панић

5.3 **подносилац извештаја/датум**

30

Мр Вања Панић, д.и.а., асистент Архитектонског факултета Универзитета у Београду, јуни 2012.